

Kazimierz Pękala

Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej
Instytut Nauk o Ziemi
Zakład Geomorfologii
20-033 Lublin, ul. Akademicka 19

Wojciech Stankowski

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Instytut Geologii
Poznań, ul. Maków Polnych

**KLUB POLARNY
POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO**

Jubileusz 25-lecia istnienia Klubu Polarnego jest odpowiednim momentem do przypomnienia, przynajmniej w krótkim zarysie, historii powstania Klubu oraz dalszych jego losów.

W początkach lat siedemdziesiątych Profesor Alfred Jahn, geograf-geomorfolog, światowej sławy badacz strefy polarnej, wystąpił z propozycją założenia organizacji skupiającej uczestników ekspedycji polarnych arktycznych i antarktycznych. Pomysł ten zyskał ogromną aprobatę. Zaakceptowano Memoriał przedstawiony przez Profesora Jahna na Sympozjum Polarnym w 1972 r., postulujący stworzenie Klubu Polarnego, którego celem byłoby:

- stymulowanie polskich badań naukowych w krajach polarnych,
- popularyzacja polskich osiągnięć badawczych i odkrywczych w krajach polarnych,
- utrzymywanie kontaktu pomiędzy uczestnikami wypraw.

Memoriał ten, uchwalony przez uczestników Sympozjum Spitsbergeńskiego w dniu 7 kwietnia 1972 r., podpisany przez K. Birkenmajera, S. Baranowskiego, R. Czajkowskiego, L. Dudkiewicza, A. Jahna, S. Jewtuchowicza, A. Kosibę, S. Kozarskiego, S. Manczarskiego, R. Teisseyre'a, G. Wójcika i M. Zalewskiego, został skierowany do Polskiego Towarzystwa Geograficznego z prośbą o włączenie Klubu w jego struktury. Zarząd Główny PTG wyraził zgodę i tak z dniem 1 stycznia 1974 r. został powołany Klub Polarny Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Już w końcu marca tegoż roku odbył się we Wrocławiu pierwszy Zjazd Klubu Polarnego, w którym uczestniczyło 71 osób. Wybrano władze. Pierwszym Prezesem Klubu został jego twórca — Profesor Alfred Jahn, zaś sekretarzem — doc. dr Stanisław Baranowski. W skład pierwszego Zarządu Klubu weszli ponadto: Krzysztof Birkenmajer, Dariusz Bogucki, Jerzy Cegła, Tadeusz Klatka, Stefan Kozarski, Ryszard Schramm, Jan Szupryczyński, Stanisław Szymborski, Roman Teisseyre oraz S. Maciej Zalewski.

W myśl przyjętego statutu, członkiem Klubu mógł zostać każdy „... *kto interesuje się zagadnieniami polarnymi poznawczo lub badawczo i potwierdził te zainteresowanie swoją obecnością w obszarach polarnych*” Oznaczało to możliwość przyjmowania do Klubu ludzi różnych profesji. Oprócz przedstawicieli różnych dziedzin nauki członkami Klubu stawali się żeglarze, radio-operatorzy, lekarze, pisarze, marynarze, alpinisci, wojskowi, dziennikarze, mechanicy. Postanowiono wówczas i przestrzegano tego skrupulatnie, iż co roku będą organizowane Sympozja Polarne — spotkania skupiające zarówno członków Klubu jak i jego sympatyków. Ich celem miało być stworzenie forum, które umożliwi prezentację naukowych osiągnięć wypraw, jak również integrację polarnej społeczności i koordynację zamierzeń badawczych.

Sympozja były organizowane przede wszystkim w oparciu o macierzyste ośrodki naukowe uczestników wypraw i odbyły się w następującym porządku:

	Czas	Miejsce	Główny Organizator
I	1974	Wrocław	Uniwersytet Wrocławski
II	1975	Wrocław	Uniwersytet Wrocławski
III	1976	Toruń	Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika
IV	1977	Poznań	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
V	1978	Gdańsk	Instytut Oceanologii PAN w Sopocie
VI	1979	Łódź (Burzenin)	Uniwersytet Łódzki
VII	1980	Kraków (Osieczany)	Uniwersytet Jagielloński
VIII	1981	Sosnowiec	Uniwersytet Śląski
IX	1982	Warszawa (Zamek Królewski)	Komitet Badań Polarnych PAN
X	1983	Toruń	Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika
XI	1984	Poznań	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
XII	1985	Szczecin	Akademia Rolnicza
XIII	1986	Gdańsk (Sobieszewo)	Instytut Oceanologii PAN w Sopocie
XIV	1987	Lublin	Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej
XV	1988	Wrocław	Uniwersytet Wrocławski
XVI	1989	Toruń	Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika
XVII	1990	Poznań (Błażejewek)	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
XVIII	1991	Szczecin (Świnoujście)	Akademia Rolnicza
XIX	1992	Gdańsk (Jurata)	Instytut Oceanologii PAN w Sopocie
XX	1993	Lublin	Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej
XXI	1994	Warszawa	Instytut Geofizyki PAN
XXII	1995	Wrocław (Książ)	Uniwersytet Wrocławski
XXIII	1996	Sosnowiec	Uniwersytet Śląski
XXIV	1997	Warszawa	Instytut Geofizyki PAN
XXV	1998	Warszawa	Instytut Geofizyki PAN
XXVI	1999	Lublin	Uniwersytet im. Marii Curie-Skłodowskiej

Organizatorzy poszczególnych Sympozjów dokładali wszelkich starań, ażeby te spotkania polarników przebiegały w jak najlepszej atmosferze.

W Sympozjach brali udział polarnicy z Polski, a także z innych krajów, prowadzących badania w Arktyce i Antarktyce.

Tematyka wiodąca Sympozjów była zróżnicowana. Debatowano między innymi na temat aktualnych problemów badawczych obszarów polarnych, jedności środowiska przyrodniczego Arktyki i Antarktyki, a także zmian środowiska polarnego pod wpływem antropopresji. Przedstawiano dorobek i perspektywy polskich badań polarnych. Prezentowano zarówno naukowe jak i logistyczne osiągnięcia wypraw, wymieniano doświadczenia, koordynowano przedsięwzięcia związane z organizacją badań.

Szereg Sympozjów miało charakter szczególny — były bowiem związane z jubileuszami ludzi bardzo zasłużonych dla polskiej i światowej polarystyki. Uroczyste obchodzono 80 rocznicę urodzin Profesora Stanisława Siedleckiego (1992 r. w Gdańsku) oraz 80 rocznicę urodzin Profesora Alfreda Jahna (1995 r. — na Zamku w Książu).

Jubileuszowy charakter miały również Sympozja organizowane w Warszawie: w roku 1982 — poświęcone 50 rocznicy polskich samodzielnych wypraw polarnych; w roku 1994 — w 60-lecie polskich badań Spitsbergenu oraz w roku 1997 — Polskiej Stacji Polarnej w Hornsundzie w 40-lecie jej istnienia. W trakcie Sympozjum w 1997 r. uhonorowano Medalem Polskiego Towarzystwa Geograficznego członków Klubu Polarnego, zdobywców Bieguna Północnego: Marka Kamińskiego i Wojciecha Moskala. Honorowym Gościem Sympozjum w 1997 r. był Prymas Polski ks. kardynał Józef Glemp, którego obecność w gronie polarników była konsekwencją wizyty i posługi duszpasterskiej w Polskiej Stacji Polarnej w Hornsundzie.

Uroczyste było także kolejne, XXV Sympozjum, stanowiące część obchodów setnej rocznicy zimowania na Antarktydzie wyprawy „Belgica”, w której uczestniczyli Henryk Arctowski oraz Bolesław Antoni Dobrowolski. Odbyło się ono w Warszawie w dniach 16 i 17 września 1998 r., a Honorowym Gościem był syn kapitana statku „Belgica” — baron Adrien de Gerlache de Gomery, przewodniczący Belgijskiego Komitetu Narodowego Badań Antarktycznych.

Trwałym śladem dorocznych Sympozjów Polarnych są okolicznościowe publikacje książkowe. Pierwsze takie wydawnictwo zaprezentowali koledzy z grupy wrocławskiej w 1977 r. Od tamtej pory niemal wszystkie spotkania owocowały podobnymi publikacjami, w których prezentowane były wyniki badań Arktyki i Antarktyki, sprawozdania z wypraw, wspomnienia. Powstały setki publikacji, od poważnych artykułów naukowych i aplikacyjnych do

krótkich doniesień. Od roku 1993 ukazują się w angielskiej wersji językowej, co znacznie rozszerza obszar ich dystrybucji.

Problematyka tych wydawnictw stanowiąca odzwierciedlenie szerokiego spectrum zainteresowań polarników jest bardzo różnorodna i dotyczy wielu dziedzin nauki, a między innymi: geologii, geomorfologii, geografii fizycznej, hydrologii, meteorologii i klimatologii, biologii, ekologii, archeologii, a także zagadnień prawnych. Nie zabrakło również opracowań z zakresu medycyny, zwłaszcza związanych z badaniami reakcji organizmu ludzkiego na obciążenie psychiczne i fizyczne, a także zagadnień dotyczących logistyki, działalności turystycznej, sportowej i alpinistycznej oraz wynikłych z inspiracji, jaką stwarzał kontakt z polarnym światem.

Dorocznym sympozjom towarzyszyły sesje posterowe, wystawy fotograficzne i filatelistyczne, a także wystawy obrazów i grafik naszych artystów-polarników.

Szczególna atmosfera towarzyszyła spotkaniom towarzyskim, na których słuchano znakomitych gawęd profesora Stanisława Siedleckiego; było też miejsce na mini-recitale własnej twórczości, snucie wspomnień, wesołą pieśń, a nawet taniec.

W okresie już prawie ćwierćwiecza działalności Klubu liczba członków wzrosła przeszło pięciokrotnie (z 71 osób w 1974 r. — do zarejestrowanych 561 w 1999 r.). Zmienił się również status Klubu, który od roku 1985 jest Oddziałem Polskiego Towarzystwa Geograficznego.

Jak już wspomniano pierwszym Prezesem Klubu Polarnego PTG był Profesor Alfred Jahn (Wrocław), który funkcję tę sprawował do 1982 r. Jego następcami byli: prof. dr hab. Ryszard Schramm (Poznań) w latach 1982—1985 oraz prof. dr hab. Wojciech Stankowski (Poznań) w latach 1985—1991. Aktualnie Przewodniczącym Zarządu Klubu Polarnego PTG jest od 1991 r. prof. dr hab. Kazimierz Pękała (Lublin), wybrany w roku 1997 po raz trzeci. Tradycyjnie w mieście przewodniczącego znajdowała się w okresie jego kadencji siedziba Klubu i stąd pochodzili zawsze jego sekretarze i skarbnicy.

Bardziej szczegółowe informacje o Klubie Polarnym dotyczące pierwszego dwudziestolecia jego istnienia można znaleźć w publikacjach:

A. Jahn, 1989: Klub Polarny i jego dzieje. XVI Sympozjum Polarne *Dorobek i perspektywy polskich badań polarnych*. Toruń, wyd. UMK, 15—40.

P. Kłysz, 1993: Polscy polarnicy. *Zarys historii Klubu Polarnego do roku 1992*. Sorus Poznań, s. 81.

K. Pękała, W. Stankowski, 1993: Klub Polarny (1974—1993). *Polskie Towarzystwo Geograficzne w siedemdziesiątą piątą rocznicę działalności*. PTG, Zarząd Główny, Warszawa, Poznań, 93—96.

Okres 1994—1999 nie przyniósł radykalnych zmian programowych. Należy jednak z satysfakcją odnotować fakt powstania i ukazania się w 1993 r. wydawnictwa „Biuletyn Polarny”, stanowiącego organ Klubu Polarnego PTG oraz Komisji Historii i Dokumentacji Badań Polarnych Komitetu Badań Polarnych PAN. Inspiratorem i pierwszym redaktorem „Biuletynu” był nieodżałowanej pamięci Profesor Zdzisław Czepe. Później redakcja spoczęła w rękach prof. Andrzeja Maneckiego oraz prof. Kazimierza Pękali. Kolejne zeszyty ukazały się w latach: 1993(1), 1994(2), 1995(3), 1996(4), 1997(5), 1998(6) i 1999(7).

„Biuletyn Polarny” jest rocznikiem, w którym zamieszczone są krótkie informacje dotyczące aktywności naukowej, eksploratorskiej, promocyjnej, organizatorskiej i logistycznej polskich polarników. Spełnia on funkcje informacyjne przyczyniając się do zintegrowania społeczności polarnej. Otrzymują go wszyscy członkowie Klubu oraz uczestnicy Sympozjów Polarnych. Rozsyłany jest również do bibliotek instytucji naukowych.

Utrzymywanie więzi między członkami Klubu oraz transfer informacji — stały się w ostatnich latach łatwiejsze dzięki komputeryzacji i posiadaniu własnej strony w Internecie ([http:// biotop.umcs.lublin.pl/users/geomorf/klub-pol.htm](http://biotop.umcs.lublin.pl/users/geomorf/klub-pol.htm)). Nie odstąpiono jednak od tradycyjnych sposobów: co roku wszyscy członkowie Klubu otrzymują informacje dotyczące Klubu oraz komunikaty o organizowanych Sympozjach. Nikt nie został pozbawiony członkostwa Klubu, a absencję w klubowych zgromadzeniach traktuje się jako przejściową.

W ciągu 25 lat swej formalnej działalności Klub Polarny skupił wielu członków. Jest to społeczność różnorodna i bardzo żywotna. Spotykają się w nim ludzie, których łączy fascynacja światem surowej pięknej przyrody Arktyki i Antarktyki, światem, który ostro weryfikuje przyjaźnie i niezawodność w najtrudniejszych nawet sytuacjach. Klub spełnia i nadal zamierza wypełniać zadania, jakie w swym opracowaniu pięknie oraz prawdziwie ujął twórca i wieloletni Prezes Klubu, profesor Alfred Jahn: „... Klub Polarny skupił badaczy, uczestników wypraw i ludzi związanych różną formą współpracy w poznawaniu świata polarnego... dał im pełne poparcie społeczne i moralne, dał im możliwość prezentowania wyników badań w słowie mówionym i drukowanym, dał im przede wszystkim możliwość utrzymywania wzajemnych kontaktów między sobą i z przedstawicielami różnych krajów obcych zapraszanych do udziału w naszych zjazdach”.